

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและปัจจัยความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ผลการศึกษาภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส. และโครงการหลวง 15 แห่ง 5 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ป่าแป๋ สบโขง ขุนตี่น้อย อินทนนท์ วัดจันทร์ คนไทยพื้นเมือง ป่าแป๋ ห้วยเป้า ปางมะโอ แม่จริม ม้ง ปากกล้วย ปางหินฝน ขุนสถาน ลีซู ป่าแป๋ ป่าเกี๊ยะใหม่ วาวี และดาราอั้ง ปางแดงใน อ่างขาง พบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ ของชุมชนบนพื้นที่สูง 5 ชาติพันธุ์ มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) การประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีตั้งเชิงการไหว้เทพเจ้าแห่งขุนเขาของชาติพันธุ์ม้ง พิธีไหว้ศาลอาปาหมู่ของชาติพันธุ์ลีซู (2) การถ่ายทอดประสบการณ์ เช่น การสังเกตความอุดมสมบูรณ์ของดินด้วยวัชพืชของชาติพันธุ์ดาราอั้ง (3) ระบบการผลิตเพื่อยังชีพ เช่น ระบบวนเกษตรป่าเมืองของคนไทยพื้นเมือง และที่บอระบบเหมืองฝายเพื่อการเกษตรของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (4) การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เช่น ศูนย์ปกากะญอศึกษาที่วัดจันทร์ และ (5) การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ภายนอก เช่น การตั้งกฎระเบียบข้อบังคับในการอยู่ร่วมกับป่า และการทำแนวกันไฟ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนของชุมชนบนพื้นที่สูง คือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการทำงาน โดยการบันทึกองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่ชุมชนสามารถเข้าถึงได้ จะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การเผยแพร่ความรู้ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: ทุมนมนุษย์ การจัดการความรู้ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน พื้นที่สูง